

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTIGA XODIMLARNI QAYTA TAYYORLASH VA MALAKASINI OSHIRISHNING INNOVATSION YO'LLARI

Yeshankulova Xadicha Xamitovna

**Jizzax viloyati Arnasoy tumani 4-DMTT
direktori o'rinbosari**

Tashtanova Muhayyo Qadirjanovna

**Namangan viloyati, Uchqorg'on tumani
14-DMTT direktori o'rinbosari**

Annotatsiya

Maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari xodimlarining qayta tayyorlash va malakasini oshirishning innovatsion yo'llari pedagogik fikrlar asosida tahlil qilib berilgan. Aynan malaka oshirish va qayta tayyorlashda yuzaga kelayotgan muammolar bo'yicha amaliy taklif va tavsiyalar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: Pedagog, Malaka oshirish, Qayta tayyorlash, Zamonaviy pedagogika.

INNOVATIVE WAYS OF RE-TRAINING AND IMPROVING THE QUALIFICATIONS OF STAFF IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS

Annotation

The article analyzes innovative ways of re-training and improving the qualifications of employees of preschool educational organizations based on pedagogical considerations. Practical proposals and recommendations are put forward on the problems arising in the process of advanced training and re-training.

Keywords: Pedagogue, Advanced training, Re-training, Modern pedagogy

Maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog xodimlari malaka oshirishini tashkil etishga doir tavsiyalar. Davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti pedagog xodimlari har 5 yilda malaka oshirishlar kerak. Rahbar mutaxassislar, shu jumladan, tashkilot rahbari, metodistlar, psixologlar, logoped-diftologlar har uch yilda malaka oshiradi. Davlat va nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan pedagog xodimlarni malakasini oshirishning maqsad va vazifasi quyidagicha, ta'lim tashkilotidagi o'quv-tarbiya jarayonini malakaviy talablarga muvofiq, yuqori ilmiy-metodik darajada ta'minlash, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalari, shuningdek, o'qitishning interaktiv usullari bo'yicha kasbiy va pedagogik mahoratni doimiy ravishda rivojlantirishga ko'maklashish uchun zarur bo'lgan kasbiy bilim va ko'nikmalarni muntazam ravishda yangilab borish, o'quv-tarbiya jarayonini tashkil etishning yangi tamoyillari va zamonaviy usullari, malaka talablari, normativ-huquqiy xujjatlar bilan tanishtirib borish lozim.

Malaka oshirish bo'yicha ixtisoslashtirilgan ta'lim tashkilotida o'qitish-hududiy markazda yakka tartibdagi topshiriqlar yoki aniq yo'naltirilgan dasturlar asosida, ta'limning tegishli turi o'quv-tarbiya jarayonining monitoringi natijalarini va kadrlar tayyorlash sifatini hisobga olib, malaka talablariga, shuningdek, ta'limni boshqarish bo'yicha vakolatli davlat organi talablariga muvofiq ishlab chiqilgan fanlar bo'yicha maqsadli kasbiy ta'lim dasturlarini o'zlashtirish.

Malaka oshirish bo'yicha ixtisoslashtirilgan ta'lim tashkilotida o'qitish 2+2 yoki 3+1 sxemalari bo'yicha (tegishli ravishda 50 yoki 75% - yashash joyi bo'yicha mustaqil ravishda bilim orttirish, 50 yoki 25% - bevosita ta'lim tashkilotida) masofadan malaka oshirish shaklida tashkil etilishi mumkin. O'qitishning bunday shakllari axborot o'zlashning zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalari va pedagog xodimlarning malakasini oshirish bo'yicha maxsus virtual kurslar mavjud bo'lgan takdirda qo'llaniladi.

“Ustoz-shogird” usuli bo'yicha o'qitish - tanlov asosida saralab olingan, mamlakatda (mintakada), ilmiy va pedagogik jamoatchilik o'rtasida o'zining yuqori natijalari, kasbiy faoliyatining yuqori ko'rsatkichlari, raqobatbardosh kadrlar tayyorlash bo'yicha o'z maktabi bilan mashhur bo'lgan yuqori malakali pedagog-ustozlar rahbarligida tegishli ta'lim tashkilotlarida fanlar bo'yicha pedagog xodimlarning malakasini maqsadli oshiririb boradi.

Mustaqil o'qib bilim orttirish - pedagog xodimlar tomonidan kasb mahoratini oshirishga, kasbiy layoqat va ilmiy dunyoqarashni kengaytirishga yo'naltirilgan bo'lib, ularning o'z lavozimi va mutaxassisligi bo'yicha yangi bilim, ko'nikmasi va malakalarni uzluksiz ravishda mustaqil o'zlashtirishini nazarda tutadi.

Mustaqil ravishda bilim olish ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlari uzluksiz ta'limining (malaka oshirishining) ajralmas tarkibiy qismidir, u axborot texnologiyalarining egallab olinishini rag'batlantiradi. Mustaqil ta'lim, belgilangan tartibda, malaka oshirishning tegishli ta'lim dasturlari bo'yicha amalga oshirilgan bo'lsa, bilimlarning yakuniy nazorati natijalari asosida pedagog xodimga hududiy markaz tomonidan malaka oshirganlik haqida belgilangan namunadagi hujjat (sertifikat) beriladi.

Malaka oshirishning ushbu shakli ta'lim dasturini ta'lim oluvchi tomonidan tuzilgan va hududiy markaz tomonidan tasdiqlangan yakka tartibdagi reja asosida mustaqil o'qish vositasida o'zlashtirishni nazarda tutadi.

Mustaqil o'qib bilim orttirish shaklida malaka oshirish barqaror yuqori professional reytingga ega bo'lgan, zamonaviy axborot texnologiyalari bilan ishlashning amaliy ko'nikmalarini egallagan, o'zini o'zi kamol toptirish jarayoniga tanqidiy va ijodiy yondasha oladigan tinglovchilar uchun tavsiya etiladi.

Masofaviy ta'lim - onlayn (videoma'ruzalar, maslahatlar, nazorat turlarini masofadan turib real vaqt rejimida o'tkazish) va offlayn (masofaviy ta'lim tizimidagi tegishli o'quv-metodik resurslarni mustaqil ravishda o'zlashtirish) shaklida amalga oshiriladi.

Stajirovka shaklida tajriba orttirish - ta'lim tashkilotlarida, ta'limni boshqaruv organlarida pedagog xodimlarni ta'lim va uni boshqarish sohasidagi fan va texnika taraqqiyotining eng yangi yutuqlari, zamonaviy texnika va texnologiyalar bilan tanishtirishni, rahbarlik salohiyatini oshirishni nazarda tutadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarning malakasini oshirishning bilvosita shakllari quyidagilardan iborat:

- ochiq o'quv mashg'ulotlari;
- ilmiy, ilmiy-metodik va ilmiy-amaliy seminarlarda, konferensiyalarda, avgust o'qishlarida ma'ruzalar bilan qatnashiga.

Ochiq o'quv mashg'ulotlari - zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, o'qitishning interaktiv usullari qo'llanilgan holda akademik guruhlarda jadval bo'yicha o'tkaziladigan oldindan e'lon qilingan muammo yoki innovatsiya mavzusi bo'yicha mashg'ulotdir.

Ochiq o'quv mashg'ulotlariga tegishli sohadagi tajribali pedagoglar, olimlar va mutaxassislar taklif etiladi.

Ushbu mashg'ulotlarning sifati oliy ta'lim tashkiloti va hududiy markaz kafedralarining qo'shma yig'ilishida muhokama qilinadi.

Ilmiy, ilmiy-metodik va ilmiy-amaliy seminarlar, konferensiyalar, avgust o'qishlarida ma'ruzalar bilan qatnashish - ta'lim-tarbiyaning dolzarb muammolari, shuningdek o'quv jarayonining yuqori sifatini ta'minlashga yo'naltirilgan pedagogika fani va amaliyoti, o'qitish metodologiyasi va texnologiyasining muhim masalalari bo'yicha ilmiy va ilmiy-metodik ma'ruza (axborot)lar orqali ta'minlanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarning malakasini oshirish quyidagi ko'rinishlarda amalga oshirilishi mumkin:

- asosiy ishdan bo'shagan holda;
- asosiy ishdan qisman bo'shagan holda (uyg'unlashtirilgan usul);
- asosiy ishdan bo'shamagan holda (masofavvy ta'lim).

Asosiy ishdan bo'shagan holda va asosiy ishdan qisman bo'shagan holda (uyg'unlashtirilgan usulda) malakani oshirish oliy ta'lim tashkiloti va hududiy markaz bazasida o'tkaziladi.

Quyidagilar qayta tayyorlashning asosiy turlari hisoblanadi:

- pedagogii qayta tayyorlash;
- kasbiy qayta tayyorlash (ixtisoslashuv).

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagogilarini qayta tayyorlash - oliy ma'lumotli nopedagog mutaxassislarining bazaviy kasbiy ma'lumotini ta'limning tegishli turi malaka talablari bilan belgilanadigan o'quv-tarbiya jarayonining talab etiladigan sifatini ta'minlaydigan darajada pedagogik faoliyatni yuritish uchun zarur va yetarli bo'lgan pedagogi tayyorgarlik talablariga muvofiqlashtirish maqsadida mutaxassislarni qayta tayyorlaydi.

Kasbiy qayta tayyorlash (ixtisoslashuv) - oliy pedagogik ma'lumog'li mutaxassislar tomonidan ta'limning tegishli turi malaka talablari bilan belgilanadigan o'qitishning talab etiladigan sifatini ta'minlaydigan darajada o'quv fani yoki kurs bo'yicha pedagogi faoliyatni yuritish uchun zarur va yetarli hajmda yangi kasbiy bilimlar, malaka va ko'nikmalarni o'zlashtiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlar 5 yilda kamida bir marta malaka oshirishlari shart.

Malaka oshirish kurslaridan o'tish jadvali har yili 15 dekabrga qadar vazirlik tomonidan tasdiqlanadi hamda buyurtmachilarga yetkaziladi.

Joriy yilda buyurtmaga kiritilmagan yoki boshqa talablar belgilangan bo'lsa davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlar hududiy markaz bilan tuzilgan shartnoma asosida malaka oshirish kurslaridan o'tishlari mumkin.

Shartnoma asosida davlat-xususiy sheriklik asosida tashkil etilgan nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish kurslarini tashkil etish tartibi buyurtmachi talabi va mehnat bozorining extiyojlaridan kelib chiqqan holda hududiy markazda tashkil etiladi.

Hududiy markaz buyurtmachi tomonidan taqdim etilgan hujjatlarni o'rganib chiqib, qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarini tashkil etish uchun oliy ta'lim muassasasi orali vazirlikka buyurtmanoma bilan murojaat qiladi.

Shartnoma asosida malaka oshirish kurslarini tashkil etish uchun hududiy markazlarga taqdim etiladigan buyurtmanomada xodimning familiyasi, ismi va otasining ismi, qachon va qaysi ta'lim tashkilotini bitirganligi, diplom bo'yicha mutaxassisligi, pedagogik staji, ish joyi, lavozimi, oxirgi marta malaka oshirgan vaqti va sertifikat raqami, malaka oshirish yo'nalishi va malaka oshirishga keladigan vaqti (oyi) ko'rsatilgan xolda taqdim etiladi.

Pedagog xodimlar malaka oshirish kurslariga o'zri sabablarga ko'ra o'z vaqtida kelmagan bo'lsa, ularga o'qishning tegishli yo'nalishi bo'yicha navbatdagi malaka oshirish kurslarida o'qishga ruxsat beriladi.

Hududiy markaz qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslariga tinglovchilarning o'z vaqtida kelmaganligi haqida tegishli buyurtmachiga habar beradi.

Qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarida o'quv jarayoni tegishli yo'nalishlar bo'yicha tasdiqlangan namunaviy o'quv rejasi va dasturlarga muvofiq ishlab chiqilgan ishchi o'quv rejasi va dasturlar asosida amalga oshiriladi hamda mashg'ulotlar jadvali bilan tartibga solinadi.

Namunaviy o'quv rejasi va dasturlar fan, texnika, texnologiyalar va ishlab chiqarishni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari asosida takomillashtiriladi.

Hududiy markazning rahbar va professor-o'qituvchilari vazirlik tomonidan belgilanadigan tartibda, O'zbekistan Respublikasi Oliy va O'rta maxsus ta'lim vazirligi huzurida Oliy ta'lim tizimi pedagog va rahbar kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishni tashkil etish bosh ilmiy-metodik markazi hamda oliy ta'lim tashkilotlari pedagog kadrlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish mintaqaviy markazida muntazam ravishda malaka oshiradilar.

Qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarida mashg'ulotlar o'tkazish uchun hududiy markaz professor-o'qituvchilari, oliy ta'lim tashkilotining yetakchi pedagog kadrlari, ilmiy-tadqiqot tashkilotlari va tashkilotlarining yetakchi mutaxassislari, doktorlik dissertatsiyalarini himoya qilish bo'yicha ilmiy kengash a'zolari, shuningdek, xorijiy mutaxassislar jalb etiladilar.

Qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarini utkazish uchun jalb etiladigan professor-o'qituvchilar mehnatiga haq to'lash belgilangan tartibda amalga oshiriladi.

Hududiy markaz xodimlariga oliy ta'lim tashkilotlarining tegishli lavozimlari uchun belgilangan mehnatga haq to'lash miqdorlari va shartlari tatbiq etiladi. Bunda, bir nafar o'qituvchi hisobiga to'g'ri keladigan tinglovchilar nisbatining cheklangan normativlari oliy ta'lim tashkilotlari uchun belgilangan bir nafar o'qituvchi hisobiga talabalar soni nisbatining cheklangan normativlaridan 25 foiz past etib belgilanadi.

Hududiy markaz professor-o'qituvchilari tarkibiga quyidagi talablar qo'yiladi:

- qayta tayyorlash va malaka oshirishga qo'yiladigan malaka talablari asosida tinglovchilar bilan o'quv-tarbiya ishlarini olib borish;

- yuksak shaxsiy sifatlarning (talabchanlik, xolisonalik, haqqoniylik, hushmuomalalik) mavjudligi;

- ta'lim berishda (o'qitishda) kasbiy mahoratning mavjudligi;

- pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirishning ilmiy-pedagogik asoslarini, pedagogika fanining asosiy yo'nalishlarini, fanlararo aloqalarni, notiqlik mahorati asoslarini, uzluksiz ta'lim atamaları va tushunchalarini, shuningdek, qayta tayyorlash va malaka oshirishga qo'yiladigan malaka talablarini bilish;

- ta'lim jarayonining yuqori samaradorligini ta'minlash, tinglovchilarning tashabbuskorligini, ijodiy mahoratini, ularning ilmiy tadqiqotlarga intilishlari va qobiliyatlarini rivojlantirish ko'nikmalarining mavjudligi;

- pedagog xodimlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish jarayoni mazmunini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-tadqiqot hamda o'quv-metodik ishlarni olib borishi.

Xulosa qilganda qayta tayyorlash va malaka oshirish kurslarini tashkil qilish, ularni talab darajasida o'tkazish, ta'lim jarayoni samaradorligini ta'minlash hamda tinglovchilarning yashashi uchun sharoit yaratish (hududiy markazda tinglovchilar turar joyi mavjud bo'lsa) tegishli hududiy markaz direktori zimmasiga yuklatiladi.

Foydalangan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonuni 2019 yil 16 dekabr.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-sonli qarori.